

MÁRIA SOMOGYI v. Hungary (№ 15076/17)

Обставини справи

Справа стосувалася цивільного провадження про дифамацію, порушеного проти заявниці за те, що вона поширила допис третьої особи у Facebook, який закликав мешканців міста Тата взяти участь у демонстрації проти муніципалітету, який продав одну з історичних будівель міста за ціною, нижчою за ринкову, місцевому бізнесмену, який потім здав ту саму будівлю в оренду місту за нібито непомірно високою ставкою. Заявницю зобов'язали виплатити компенсацію за заподіяння шкоди особистим правам муніципалітету.

10 грудня 2014 року К. опублікував на своїй сторінці у Facebook допис із закликом до мешканців міста Тата взяти участь у демонстрації. Він заявив, що причиною демонстрації було те, що муніципалітет міста Тата (Тата Város Önkormányzata) продав будівлю культурної спадщини, що перебувала в муніципальній власності, за ціною, нижчою за ринкову, місцевому бізнесмену L., який потім здав цю будівлю в оренду муніципальним органам за «божевільно високу ціну».

К. назвав це «пограбуванням громадян Тата». Він закликав місцеву громаду організувати демонстрацію, щоб муніципалітет не «набивав кишені» згаданого в дописі бізнесмена. Він завершив свій допис наступним чином: «Ми повинні переглянути, чи був продаж майна законним. Чи був відкритий конкурс? Чи заплатив покупець реальну ціну? Чи була потреба продавати майно міста? Наше майно... Будь ласка, поширте багато разів!» У верхній частині свого допису К. написав: «Увага! Важливо! Будь ласка, поширюйте заклик К.!».

Заявниця поширила допис К. на своїй сторінці у Facebook, додавши власний коментар з іншого питання та поставивши під сумнів суму, сплачену муніципалітетом за нове приміщення для місцевого органу реєстрації актів цивільного стану, розташування якого довелося змінити, оскільки мер був стурбований кількістю людей, які його відвідували.

Муніципалітет міста Тата (Тата Város Önkormányzata) та об'єднане муніципальне управління міста Тата (Тата Közös Önkormányzati Hivatal) подали цивільний позов проти заявниці, вимагаючи відшкодування моральної шкоди у розмірі 5 000 000 угорських форинтів (HUF) (приблизно 1 400 євро) за порушення їхнього права на репутацію, а також винесення судової заборони щодо заявниці, яка б зобов'язувала її припинити свою протиправну поведінку та не вдаватися до такої поведінки в майбутньому.

Муніципалітет опублікував пресреліз, в якому зазначалося, що він ініціював кримінальне провадження проти видавця оригінального допису і

проти всіх, хто його поширив та, таким чином, розповсюдив неправдиву інформацію. У справі заявниці прокуратура вирішила не відкривати розслідування.

Високий Суд міста Татабанья (the Tatabánya High Court) 18 лютого 2015 року постановив рішення у цивільній справі щодо заявниці, яким зобов'язав її:

(а) розмістити на своїй сторінці у Facebook вибачення перед муніципалітетом міста Тата та об'єднаним муніципальним управлінням міста Тата за порушення їхніх особистих прав;

(b) розмістити на своїй сторінці у Facebook повідомлення про те, що твердження, згідно якого працівники муніципалітету міста Тата та об'єданого муніципального управління міста Тата продали відповідне майно L., знаючи, що муніципальні органи згодом орендуватимуть це майно у L., і що вони співпрацювали з L., є неправдивим; а також

(c) виплатити муніципалітету та об'єданому муніципальному управлінню 50 000 форинтів (приблизно 140 євро) кожному в якості відшкодування моральної шкоди.

Суд вирішив, що відповідно до практики Конституційного Суду, державні установи не мають основоположних прав. Однак він зазначив, що предмет справи стосувався не здійснення публічної влади, а реалізації права власності, а отже, скаржники мали право на захист своїх особистих прав. Суд визнав за необхідне обмежити право заявниці на свободу вираження поглядів з метою захисту суспільної довіри до державних інституцій, оскільки вона поширила неправдиву інформацію, яка свідчила про те, що муніципалітет не діяв в інтересах громадян. Він також постановив, що той факт, що заявниця не знала про неправдивий характер своїх заяв, звільняв її лише від кримінальної, але не від цивільної відповідальності. Високий Суд міста Татабанья взяв до уваги той факт, що заявниця розмістила текст у Facebook, і що заяви були достатньо серйозними, щоб заплямувати репутацію позивачів. Заявниця оскаржила це рішення в апеляційному порядку.

10 вересня 2015 року Апеляційний Суд міста Ѓйор залишив у силі рішення суду першої інстанції щодо муніципалітету міста Тата і закриття справи щодо об'єданого муніципального управління міста Тата. Суд постановив, що юридичні особи також мають право на захист своєї репутації, яка у випадку з державними органами відповідає суспільній довірі громадян. Він погодився з висновком суду першої інстанції про те, що справа не стосувалася здійснення муніципалітетом публічної влади. Він також постановив, що поширення неправдивої інформації не захищається правом на свободу вираження поглядів, проте зменшив відшкодування моральної шкоди до 10 000 форинтів (приблизно 28 євро) і зобов'язав заявницю сплатити судові витрати та судовий збір у розмірі 55 000 форинтів (152 євро).

Заявниця оскаржила це рішення, але 8 червня 2016 року Kúria (Верховний Суд Угорщини) залишила його без змін. Заявницю було зобов'язано сплатити витрати та судовий збір у розмірі 80 000 форинтів (222 євро).

Пізніше заявниця подала конституційну скаргу, яка була визнана неприйнятною 5 вересня 2017 року. Конституційний Суд встановив, що її скарга не оскаржувала конституційність судових рішень, а скоріше встановлення фактів, оскільки заявниця наполягала, що твердження, якими вона поділилася, були не фактами, а оціночними судженнями.

Заявниця скаржилася на те, що національні рішення судів про покарання її за поширення допису третьої особи в Facebook становило порушення її прав за статтею 10 Конвенції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що перелік законних цілей, наведений у пункті 2 статті 10 Конвенції, є вичерпним. У суворому тлумаченні цей пункт надає, як виняток з огляду на його особливу роль у суспільстві, захист лише одній гілці державної влади – судовій (див., докладніше, рішення у справі *Morice v. France* [GC], № 29369/10, §§ 128–30, ECHR 2015) (пункт 29 рішення).

ЄСПЛ вже давно постановив, що право на захист репутації є правом, яке захищається статтею 8 Конвенції як частина права на повагу до приватного життя. Поняття «приватне життя» є широким терміном, що не підлягає вичерпному визначенню, і охоплює також фізичну та психологічну недоторканність особи. Однак для того, щоб стаття 8 Конвенції вступила в дію, посягання на репутацію особи повинно досягти певного рівня серйозності та [бути здійсненим] у спосіб, що завдає шкоди особистому здійсненню права на повагу до приватного життя (див., з подальшими посиланнями, *Medžlis Islamske Zajednice Brčko та Others v. Bosnia and Herzegovina* [GC], № 17224/11, § 76, від 27 червня 2017 року) (пункт 30 рішення).

Однак сфера застосування положення про «захист репутації ... інших осіб» пункту 2 статті 10 Конвенції не обмежується фізичними особами, незважаючи на різницю між репутаційними інтересами юридичної особи та репутацією фізичної особи як члена суспільства. У той час як другі можуть мати наслідки для гідності людини, перші позбавлені цього морального виміру (див. *OOO Regnum v. Russia*, № 22649/08, § 66, 8 вересня 2020 року) (пункт 31 рішення).

ЄСПЛ визнав, що існує законний «інтерес у захисті комерційного успіху та життєздатності компаній в інтересах акціонерів та працівників, а також для більш широкого економічного блага» (див. рішення *Steel and Morris v. the United Kingdom*, № 68416/01, § 94, ECHR 2005-II, та *Uj v. Hungary*, № 23954/10, § 22, від 19 липня 2011 року). Однак, що стосується державних органів, які шукають

правового захисту своєї репутації, то у справі *Steel and Morris* (згадана вище, § 40) ЄСПЛ підкреслив позицію за законодавством Англії та Уельсу, згідно з якою «місцеві органи влади, державні корпорації та політичні партії ... [не можуть подавати позови про дифамацію через суспільний інтерес тому, що демократично обрана організація або орган, який контролюється такою організацією, повинен бути відкритим для безперешкодної публічної критики]». У контексті публікацій ЗМІ ЄСПЛ вважав, що захист органів виконавчої влади, які мають можливість відповідати на будь-які негативні звинувачення в «суді громадської думки» завдяки своїм можливостям у сфері зв'язків з громадськістю, від критики з боку ЗМІ шляхом надання їм захисту їхньої «ділової репутації» може серйозно обмежити свободу ЗМІ. Дозвіл органам виконавчої влади порушувати справи про дифамацію проти представників ЗМІ покладає надмірний і непропорційний тягар на засоби масової інформації і може мати неминучий стримуючий вплив на них у виконанні ними своєї ролі постачальника інформації та громадського контролера (див., *Dyuldin and Kislov v. Russia*, № 25968/02, § 43, 31 липня 2007 року) (пункт 32 рішення).

ЄСПЛ вважав, що цивільні справи про дифамацію, порушені юридичною особою, яка здійснює публічну владу, не можуть, за загальним правилом, вважатися такими, що переслідують законну мету «захисту репутації ... інших осіб» згідно з пунктом 2 статті 10 Конвенції. Тим не менш, це не виключає можливості того, що окремі члени державного органу, які можуть бути «легко ідентифіковані» з огляду на обмежену кількість їхніх членів і характер звинувачень, висунутих проти них, можуть мати право порушити справу про дифамацію індивідуально від свого імені (див. рішення у справі *ООО Метові v. Russia*, № 2840/10, § 47, 15 березня 2022 року) (пункт 37 рішення).

ЄСПЛ відзначив обґрунтування Високого Суду, звернувши увагу на практику Конституційного Суду, згідно з якою державні органи не мають основоположних прав. Однак, у розумінні Високого Суду, цей принцип не мав відношення до обставин справи заявниці, оскільки позивачі не здійснювали свою публічну владу, а скоріше своє право на власність (пункт 39 рішення).

ЄСПЛ зазначив, що твердження, за яке заявницю було притягнуто до відповідальності, орієнтувалося на поведінку муніципального органу. Позивачами у національному провадженні були муніципалітет міста Тата та об'єднане муніципальне управління міста Тата (пункт 40 рішення).

Спірний продаж стосувався не приватної власності або безпосередньої господарської діяльності, а управління майном, що перебувало у комунальній власності, та використання публічних коштів. Незважаючи на аргументацію національних судів ЄСПЛ не переконався в тому, що муніципалітет мав «інтерес у захисті свого комерційного успіху та життєздатності», чи то «на користь акціонерів та працівників», чи то «для більш широкого економічного

блага» (див. Steel and Morris, згадане вище, § 94; порівняйте ООО Метю, згадане вище, § 48), який би вимагав правового захисту. Муніципалітет не був конкурентним гравцем на ринку нерухомості, який прагнув максимізувати свої прибутки шляхом залучення клієнтів. Навіть при реалізації свого права власності воно повинно було служити суспільству і фінансувалося за рахунок платників податків (пункт 41 рішення).

Не було підстав стверджувати, що її члени були «легко ідентифіковані» (порівняйте і протиставте рішення у справах *Thoma v. Luxembourg*, № 38432/97, § 56, ECHR 2001-III та *Kaperzyński v. Poland*, № 43206/07, § 61, 3 квітня 2012 року), враховуючи, що ні оригінальний пост, яким поділилася заявниця, ні її власний коментар не стосувалися стверджуваних неправомірних дій будь-яких ідентифікованих або таких, що можуть бути ідентифіковані, працівників. У будь-якому випадку, справа про дифамацію була порушена юридичною особою як такою, а не окремими її членами (пункт 42 рішення).

Тому ЄСПЛ вважав, що цивільне провадження у справі про дифамацію, порушене муніципалітетом міста Тата проти заявниці, не переслідувало жодної з легітимних цілей, перелічених у пункті 2 статті 10 Конвенції. Якщо доведено, що втручання не переслідувало законної мети, немає необхідності досліджувати, чи було воно «необхідним у демократичному суспільстві» (пункт 43 рішення).

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 16 травня 2024 року та набуло статусу остаточного 16 серпня 2024 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.